

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE'DEKİ İŞ GÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONU: ENGELLER VE FIRSATLAR

Politika özeti

Mart 2019

Suriye'deki çatışmaların başladığı tarihten bu yana, Türkiye 3,6 milyonun üzerinde Suriyeli mülteciyi sınırları içine kabul ederek dünya genelinde en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Son birkaç yılda Türkiye, Suriyelilerin çalışma izni ve kayıtlı istihdama erişimlerine olanak tanıyan yeni bir yasal çerçevenin benimsenmesi de dahil olmak üzere onları iş gücü piyasasına entegre etmeye yönelik çabalarında ilerleme sağlamıştır. Uygulamada, Suriyelileri Türkiye'deki iş gücü pazarına entegre etmenin önündeki engeller varlığını koruduğundan Suriyeliler ve Türk vatandaşlarına yönelik istihdam olanakları konusunda topluma ve ekonomiye yarar sağlayacak şekilde daha uzun vadeli planların hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, mevcut yasal, ekonomik ve sosyo-kültürel engellerin Suriyelilerin Türkiye'de kendi kendine yeterlilik (self-reliance) ve sürdürülebilir geçim kaynakları sağlama becerilerini nasıl etkilediğini daha iyi anlamak kritik bir öneme sahiptir.¹

TEMEL BİLGİLER

Nisan 2013'te Türkiye, Suriyeliler için Geçici Koruma (GK) rejimini getiren ve onlara uluslararası koruma tanıyan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu" (YUKK) çıkarmıştır. Yaklaşık üç yıl sonra, Ocak 2016'da Türkiye, GK faydalanıcılarının çalışma izinlerine başvurmaları ve kayıtlı istihdama erişmelerine olanak tanıyan "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliği" benimsemiştir. Mart 2018 itibarıyla, GK altındaki Suriyelilere yaklaşık 20 bin çalışma izni ve Suriyelilerin kendi işlerini kurmaları için de yaklaşık 13 bin 800 çalışma izni verilmiş bulunmaktadır.²

1 Bu politika özeti, Ekim ve Aralık 2018 arasında Sultanbeyli, Hatay ve Ankara'da gerçekleştirilen 24 odak grup toplantısı ve 20 görüşmeyi içeren kapsamlı bir literatür taraması ve birincil veri toplama çalışmasının sonucudur.

2 Avrupa Birliği (2018). "Assistance to Syrian refugees in Turkey": Konferans belgesi. Supporting the future of Syrian and the region. Brüksel II Konferansı 24-25 Nisan 2018. <https://www.consilium.europa.eu/media/34146/turkey-partnership-paper.pdf>. Erişim tarihi: 24 Ocak 2019.

Bu, olumlu yönde bir adım olmakla birlikte, Suriyelilerin yaklaşık 1 milyonu bulan büyük bir çoğunluğu, sosyal güvenceye erişmeksizin ve suistimal riskine maruz kalacak şekilde kayıt dışı çalışmaktadır.³ İş gücü piyasasındaki kayıt dışı istihdam, Türkiye genelinde büyük bir sorun olup, tahmini olarak kentsel alanlarda her üç çalışandan biri, kırsal alanlarda ise her dört çalışandan üçü kayıt dışı çalışmakta; diğer bir deyişle, sosyal güvenlik kurumlarında kayıtlı bulunmamaktadır.⁴ Ayrıca Suriyeliler, yaklaşık 3,8 milyon işsiz Türk vatandaşına eklenmiş olup;⁵ bu sayı içinde 1 milyon kişinin üniversite mezunu olduğu tahmin edilmektedir.⁶ Türk ekonomisindeki düşük beceri sahibi iş gücü ihtiyacına rağmen, Suriyelilerin kayıt dışı istihdam edilmeleri pek çok durumda kendi kendine yeterlilik ve sürdürülebilir geçim kaynakları ortaya koymamaktadır.

Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını desteklemek amacıyla, Dünya Gıda Programı ve Türk Kızılayı tarafından uygulanmakta olup AB tarafından fonlanan Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN), uygun bulunan Suriyeliler ile diğer mülteci ailelere aylık olarak nakit yardımı sağlamak üzere Aralık 2016'da uygulanmaya başlamış ve yaklaşık 1,4 milyon Suriyeliye ulaşmıştır.⁷ Ev sahibi ülke olarak Türkiye, Suriyeli mülteciler ile kayda değer bir dayanışma ortaya koymuş olmakla birlikte, çoğunluk Suriyelileri iş konusunda rakip ve sosyal açıdan farklı olarak algıladığından, duyulan şefkatin yavaş yavaş azaldığını gösteren işaretler vardır.⁸

1. KENDİ KENDİNE YETERLİLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR GEÇİM KAYNAKLARI SURİYELİLER İÇİN NEREDEYSE İMKANSIZ

Suriyeliler kayıtlı istihdama erişim önünde ciddi yasal engellerle karşılaşmaktadır – GK altında bulunan bir Suriyeliyi istihdam etmek beraberinde idari ve mali külfet getirdiğinden, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) kayıt dışı iş gücüne yönelmektedir. 2016 tarihli çalışma izinleri Yönetmeliği kapsamındaki mevcut kurallar, GK faydalanıcılarına bir iş yerinde toplam çalışanların %10'u oranında bir kota sınırlaması getirmektedir. Ayrıca, çalışma izninin Suriyelilerin Türkiye'ye geldiklerinde kayıt altına alındıkları ilde verilmesi şeklindeki coğrafi bir sınırlama, ülkenin farklı yerlerinde daha fazla istihdam olanağı arayışı bulunan çoğunluk için büyük bir engel teşkil etmektedir.

Ekonomik güvencesizlik ve mali baskılar kendi kendine yeterlilik için engel teşkil etmektedir

- Çoğu Suriyeli, asgari ücretin altında düzensiz ücret alarak veya bazen hiçbir ücret almadan ekonomik olarak suistimal edilmektedir. Ayrıca, tekstil, inşaat ve tarım sektörleri gibi, Suriyelilerin en sık çalıştıkları ekonomik sektörler, onların Türkiye'ye gelişlerinden önce de kayıt dışı istihdama yatkın bulunuyordu. Suriyeli aileler için önemli bir masraf kira olup, sağlık ve eğitim giderlerinden farklı olarak bu kalem GK rejimi altında kapsam içerisine alınmamış veya destek sağlanmamıştır. Türkiye'deki Suriyeli hanehalklarının yaklaşık yarısı yoksul olarak değerlendirilirken, kira giderleri de sosyo-ekonomik güvencesizliğe katkıda bulunmakta ve çoğunun aşırı kalabalık dairelerde yaşamasına veya geçici çözümler bulabilmesine neden olmaktadır.⁹

Türk ekonomisine katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Şimdi çok kâr ettiğim için işletmemi büyütmem istiyorum. Dükkan kirası olarak normal değerinin iki mislini ödemek zorundayım. Hem dükkan hem de evimiz için kira ödemek zorundayız; bu yüzden ayın sonunda geriye hiç para kalmıyor. Burada geçinmek çok zor. Suriye'de üç çocuğum da okula gidiyordu ama burada hepsinin çalışması gerekiyor.

Sultanbeyli'de küçük ölçekli işletme sahibi Suriyeli bir erkek

- 3 Bidinger, S. (2015). Syrian Refugees and the Right to Work: Developing Temporary Protection in Turkey. Boston Üniversitesi. <https://www.bu.edu/ilj/files/2015/01/Bidinger-Syrian-Refugees-and-the-Right-to-Work.pdf>. Erişim tarihi: 23 Ocak 2019; Erdoğan, M. (2017). Syrians-Barometer-2017: A Framework for Achieving Social Cohesion with Syrians in Turkey. Adres: <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/syrians-barometer-executive-summary.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Aralık 2019
- 4 Dünya Bankası (2006). Turkey: Labor Market Study. Rapor No. 33254-TR. Poverty Reduction and Economic Management Unit. Nisan 2006. http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1144320150009/Labor_Study.pdf. Erişim tarihi: 29 Ocak 2019. Syf.iii
- 5 Trading Economics (2019). Turkish Jobless Rate Rises to 11.6% in October. <https://tradingeconomics.com/turkey/unemployment-rate>. Erişim tarihi: 31 Ocak 2019.
- 6 Açıköz, E. (2018). Turkey's unemployed university graduates take unskilled jobs. Hürriyet Gazetesi. 11 Şubat 2018. <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-unemployed-university-graduates-take-unskilled-jobs-127127>. Erişim tarihi 31 Ocak 2019.
- 7 Dünya Gıda Programı ve Avrupa Birliği (2017). About the ESSN Card. <http://www.essncard.com/about-card/>. Erişim tarihi: 20 Aralık 2018.
- 8 International Crisis Group (2018). Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions. 248 sayılı Rapor (29 Ocak 2018). Brüksel: International Crisis Group. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions>. Erişim: 23 Ocak 2019.
- 9 Dünya Gıda Programı (2018). Refugees in Turkey: Comprehensive Vulnerability Monitoring Exercise (Round 2). Ankara. <http://goo.gl/i3aThJ>. Erişim tarihi: 20 Aralık 2018 Syf:16; Baban, F., Ilcan S. and Rygiel, K. (2016), "Syrian refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights", Journal of Ethnic and Migration Studies, 43(1). Syf.41-57.

Dil engelleri istihdam olanaklarına erişimi büyük ölçüde etkilemektedir – Dil engeli, istihdam önünde en büyük sosyo-kültürel baskıyı oluşturmaktadır. Etkili iletişim, istihdam olanaklarına erişim becerilerini güçlendirmenin dışında, Suriyelilerin işverenler tarafından suiistimal edilmelerinin önlenmesine yardımcı olmakta ve ev sahibi topluluk mensupları arasında da daha olumlu bir tutum oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Genel olarak, Türk ev sahibi toplulukların Suriyelilerin entegrasyon potansiyeline şüpheyle yaklaştıkları ve onlarla “bilinçli” bir mesafe korumaya çalıştıkları görülmekte; Suriyeliler ise Türk toplumunun bir parçası olarak hissetme konusunda daha olumlu görüşler ifade etmektedirler.¹⁰

2. DÜŞÜK GELİRLE YÜKSEK YAŞAM GİDERLERİNİ KARŞILAMAK: ESSN'İN ÖNEMİ

Suriyeliler, nakit yardımını kaybetmektense kayıt dışını tercih etmektedir – ESSN'den faydalanan Suriyeli katılımcılar, bunun temel ihtiyaçlarını karşılamaları için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı Suriyeli katılımcılar, kritik olarak, bu maddi yardıma erişimi kaybetme korkusu nedeniyle kayıtlı çalışma arayışına girmediklerini; bunun yerine kayıt dışı çalışmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Gelir güvensizliğiyle birlikte barınma ve gıdaya erişim gibi temel ihtiyaçların karşılanması gerekliliği, aileleri yoksulluktan kurtaracak eğitim olanaklarını sürdürmeye yönelik zaman ve kaynakların sınırlı olduğu anlamına gelmektedir.

Sigortalı olmanın [kayıtlı çalışma] olumlu ve olumsuz yönleri var. Sigortalı olursam, işverenim işten ayrıldığımda bana tazminat ödemek durumunda kalacak. Sigortalı olmanın sakıncası ise, şimdi Türk Kızılay'ından aldığım maddi yardımın [ESSN] kesilecek olması.

Sultanbeyli'de kayıt dışı çalışan Suriyeli bir erkek

Kayıtlı istihdamın sağladığı maaşlar, ekonomik ayrımcılık nedeniyle hanehalkının ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli değildir – Suriyeli katılımcılar, ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere yalnızca kayıtlı istihdamın sağladığı maaşa güvenemeyeceklerini vurgulamışlardır. Bu maaşlar daha yüksek olmakla birlikte, ek ESSN yardımının gerekli olduğu savunulmaktadır. Bu durum, esasen Suriyelilerin karşı karşıya kaldıkları ekonomik ayrımcılıktan kaynaklanmaktadır; odak gruplarda Suriyeli katılımcıların neredeyse tamamı, özellikle kira olmak üzere şişirilmiş ücretlerle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Kirayı ve elektrik, su ve ulaşım gibi ek giderleri karşılama ihtiyacı, hanehalklarının daha fazla mensubunu gelir elde etmeye zorlamakta; bu da Suriyelilerin kayıt dışı sektörde iş bulma açmazını derinleştirmektedir.

Daily life in Akcakale and Harran refugee camps. Sanliurfa, Turkey. Photo by: cemT

10 Ayrıca bkz. Erdoğan, M. (2017). Syrians-Barometer-2017: A Framework for Achieving Social Cohesion with Syrians in Turkey. Adres: <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/syrians-barometer-executive-summary.pdf>, Erişim: 22 Aralık 2018

3. TOPLUMSAL CİNSİYET NORMLARI SURİYELİ KADINLARIN KENDİ KENDİNE YETERLİLİĞE KAVUŞMALARINI ÖNÜNDE EK BİR ENGEL TEŞKİL ETMEKTEDİR

Suriyeli kadınlar iş gücü pazarına yetersiz erişime sahiptir – BM Kadın Birimi tarafından yapılan son bir değerlendirmede, gerek kayıt dışı gerekse kayıtlı istihdamda Suriyeli kadınların oranının yalnızca %15 olduğu ve bunların %90'ından fazlasının çalışma izni düzenlemelerinden haberdar olmadığı tespit edilmiştir.¹¹ Bu durum, Türk iş gücü pazarına katılan Türk kadınlarının oluşturduğu ortalama %45 ile tezat oluşturmaktadır.¹² Suriyeli kadınların düşük iş gücü katılımının gerekçeleri, Suriye'de de var olan kültürel ve toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklanıyor olabilir; orada, toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde istihdam edilmiş olsalar dahi kadınların ev işlerinin büyük bir bölümünü üstlendikleri, erkeklerin ise ağırlıklı olarak gerek çekirdek gerekse geniş aileyi maddi olarak desteklemekle yükümlü oldukları toplumsal cinsiyete dayalı bir görev dağılımı mevcuttu.¹³

Önceki işimden ayrılmamın asıl sebebi, orada karşılaştığım tacizdi. Kime şikayette bulunacağımı bilemedim. Türkçe bilmediğim için sorunumu nasıl anlatacağımı bilmiyordum. İnsanlar, burada mülteci olduğum için her şeyi kabul etmem gerektiğini düşünüyor.

Hatay'da kayıtlı istihdam edilen Suriyeli bir kadın

Toplumsal cinsiyet normları, Türkçe dil becerilerinin bulunmaması ve iş yerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCŞ), Suriyeli kadınların istihdama erişimi önündeki kilit engellerdir – Toplumsal cinsiyet normları, kadınların istihdam ve kendi kendine yeterliliğe erişimi üzerinde gerçek bir etkiye sahiptir. Kadınlar ve kız çocuklarına yönelik gerçek veya algılanan koruma riskleri veya kamusal alanda çalışmanın kadınlar için uygun olmadığına dair algı nedeniyle, toplumsal cinsiyet normları kadınların bu haklara erişimi önünde engel teşkil edebilmektedir.¹⁴ Kadınlar ev işleri ve bakım sorumluluklarının çoğunu üstlendiklerinden, istihdama erişebilmeleri için daha fazla destek yapılarına ihtiyaç duymaktadırlar. Suriyeli kadın katılımcılar, genellikle iş arama konusunda olumlu duygular içerisinde olmakla birlikte, Suriyeli erkekler bu görüşe güçlü bir şekilde karşı çıkmışlardır. Kadınlar, TCŞ riskinin, özellikle de cinsel tacizin, iş yerlerinde, özellikle de Türkçe konuşmadıkları sürece, gerçek bir tehdit oluşturduğunu bildirmişlerdir.

4. UZUN VADELİ BİR ENTEGRASYON POLİTİKASININ BULUNMAMASI SURİYELİLERİN TÜRKİYE'DEKİ GELECEĞİ KONUSUNDAKİ BELİRSİZLİĞİ ARTIRMAKTADIR

Uzun vadeli bir entegrasyon politikasının bulunmaması Suriyelilerin ekonomik güvenliğini ve kendi kendine yeterliliklerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir – Türkiye'nin Suriyeli mültecileri destekleme taahhüdü oldukça takdire şayan olmakla birlikte, makro düzeyli bir entegrasyon politikasının bulunmaması, Suriyelilerin Türk iş gücü piyasasına katılımının yeterli bir biçimde yönlendirilmediği anlamına gelmektedir. Mültecilerin sosyal ve ekonomik olarak kendi kendine yeterlilikleri desteklendiğinde ve onlara dolaşım özgürlüğü ve koruma sağlandığında, ev sahibi ülkelerine ekonomik açıdan katkıda bulunma olasılıklarının arttığı tecrübeyle sabittir.¹⁵

Türkiye'nin bir parçası olduğumu hissediyorum. Buraya uyum sağlamak birkaç yıl aldı. Türkleri tanıdıkça hayatımız kolaylaştı. Türk arkadaşlarınızın olması önemli. Bir şeye ihtiyacım olduğunda onlara gidiyorum ve bana yardım ediyorlar. Kefile ihtiyacım olduğunda Türk arkadaşlarım benim için kefil oluyor.

Sultanbeyli'de kayıtlı istihdam edilen Suriyeli bir erkek

11 UN Women ve ASAM (2018). Needs Assessment of Syrian Women and Girls under Temporary Protection Status in Turkey. Haziran 2018. www.goo.gl/czH7Vv. Erişim tarihi: 23 Ocak 2019.

12 Dünya Bankası (2019). Gender Data Portal: Turkey, <http://datatopics.worldbank.org/gender/country/turkey>. Erişim tarihi: 23 Ocak 2019.

13 Khattab, L. ve Myrntinen, H. (2018). "Most of the men want to leave: Armed groups, displacement and the gendered webs of vulnerability in Syria". International Alert. https://www.international-alert.org/sites/default/files/Gender_VulnerabilitySyria_EN_2017.pdf. Erişim tarihi: 30 Ocak 2019. Syf. 16

14 CTDC (2015). Syrian Refugees in Turkey: Gender Analysis, London: Centre for Transnational Development and Collaboration. <http://ctdc.org/analysis.pdf>. Erişim tarihi: 22 Aralık 2018; Tören, T. (2018). Documentation Report: Syrian Refugees in the Turkish Labour Market. The International Center for Development and Decent Work and University of Kassel, http://www.uni-kassel.de/upress/online/OpenAccess/978-3-7376-0450-5_OpenAccess.pdf. Erişim tarihi: 22 Aralık 2018.

15 Dünya Bankası (2015). Turkey's Response to the Syrian Refugee Crisis and the Road Ahead. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23548/Turkey0s0respo0s0an%20d0the0road0ahead.pdf?sequence=1>. Erişim tarihi: 24 Ocak 2019.

Geleceğe ilişkin belirsizlik Suriyelileri ve Türk ev sahibi toplulukları etkilemektedir – Uzun vadeli bir politikanın bulunmaması, yıllarca süren yerinden edilme sonrasında hayatlarında umutsuzca yeniden istikrar sağlamak isteyen ancak Türkiye’deki geleceklerinden emin olamayan Suriyeliler tarafından güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Çoğunlukla ihtiyaç sahibi Suriyelilere yardımcı destekleyen Türk ev sahibi topluluklar, Türkiye ekonomisinin iyileştirilmesi ve ülkede Suriyelilerin geleceğinin planlanmasına yönelik yapılandırılmış bir yaklaşım eksikliği konusunda sabırsızlanmaktadır.

5. EKONOMİK ENTEGRASYON SURIYELİ MÜLTECİLERİN GELECEĞE UMUTLA BAKMASINI SAĞLAMAKTADIR

Sürekli istihdam, mültecilerin entegre olduklarını hissetmelerine ve buna bağlı olarak da toplumun üretken mensupları haline gelmelerine yardımcı olmaktadır - Suriye’deki çatışmalar sekizinci yılını doldururken, çoğu Suriyeli hayatında kalıcılık ve tutarlılık sağlamaya istekli bulunmaktadır. Kayıtlı istihdam, mültecilerin geleceklerini planlama becerileri, ülkedeki yasal statüleri konusunda güvenli hissetmeleri ve ekonomi ile ev sahibi ülkeye yapıcı olarak katılmaları konusunda bir dönüm noktası olarak görünmektedir.

Yeni vatandaşlığa alınan Suriyelilerin Türkiye’nin sosyo-ekonomik dokusuna dahil olması kilit önem taşımaktadır – 25 Ocak 2019 itibarıyla yaklaşık 79.820 Suriyeliye Türk vatandaşlığının tanınması, bazı Suriyelilerin daha uzun vadede Türkiye’de kalabilecekleri kabul edilerek kalıcı çözümlere yönelik önemli bir adım teşkil etmektedir.¹⁶ Yeni vatandaşlığa alınan Suriyelilerin ulus ekonomisini güçlendirmek ve Türkiye’de yeni iş olanakları yaratmak üzere Türkiye’deki sosyo-ekonomik dokunun bir parçası olmalarını ve öyle hissetmelerini sağlamak kritik öneme sahiptir.

Syrian refugee workers are in a textile factory. Istanbul, Turkey. Photo by: Seyephoto

POLİTİKA TAVSİYELERİ

Suriyelilerin Türkiye’de kayıtlı iş gücü piyasasına ekonomik entegrasyonunu arttırmak ve böylece yerinden edilen Suriyeliler için kalıcı çözümler sağlamak amacıyla bu çalışmanın bulgularından çeşitli kilit politika ve program **tavsiyeleri** çıkarılabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti

- Geçici Koruma (GK) faydalanıcılarına genellikle yabancılara tanınan istihdam kısıtlamalarından özel bir muafiyet tanınarak ve ücret kazanma, kendi işini kurma ve serbest meslek konularında daimi oturma hakkına sahip olanlar ve vatandaşlarla aynı haklar verilerek Türkiye’deki Suriyelilere yönelik korumanın genişletilmesi.
- Geçici Koruma (GK) faydalanıcılarına yönelik, aşağıdakiler dahil olmak üzere, kendi işini kurma ve ücret kazanma önündeki yasal ve idari engellerin kaldırılmasıyla kayıtlı istihdama erişimlerinin artırılması:

¹⁶ Mülteciler (2019). Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Ocak 2019. 25 Ocak 2019., <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>. Erişim tarihi: 30 Ocak 2019; Akçapar, S. K. ve Şimşek, D. (2018). The Politics of Syrian Refugees in Turkey: A Question of Inclusion and Exclusion through Citizenship. Cogitatio, 6(1), syf. 176-187 Syf. 180

- Kayıtlı buldukları yerin dışında kayıtlı iş bulmaları önündeki idari kısıtlamaların hafifletilmesi;
  - Kayıtlı işletmeler tarafından işe alınmasına izin verilen GK faydalanıcılarına ilişkin kotanın artırılması;
  - Daha fazla sayıda kayıt dışı Suriyeli işletmeyi kayıtlı ekonomiye kazandırmak üzere firma kayıt giderlerinin azaltılması;
  - İş kurma ve geliştirmeye yönelik finansmana erişimin sağlanması;
  - Kayıtlı istihdamı teşvik etmek üzere dolaşım özgürlüğünün sağlanması ve seyahat kısıtlamalarının kaldırılması;
  - Diploma ve yeterlilik denkliği ve kabulüne ilişkin sürecin hızlandırılması;
  - Düzenlemeye ilişkin külfetlerin hafifletilmesi, faaliyet ortamının kayıtlı çalışmayı ve iş yaratmayı teşvik edecek şekilde iyileştirilmesi ve Suriyeli girişimcilerin Türkiye’de kendi sermayelerini kullanmaları ve muhafaza etmelerinin sağlanması.
- Kira düzenlemelerinin suistimale açık veya mevcut kanunlara aykırı olmamasını sağlamak üzere ev sahipleri ve mülk sahiplerine ilişkin düzenlemelerin artırılması.
  - Türk vatandaşlarını ve GK faydalanıcılarını Türkiye’deki İş Kanununa aykırı olarak istihdam eden firmalara yönelik denetimlerin güçlendirilmesi ve para cezalarının uygulanması.
  - Belediyeler, STK’lar, iş ve işçi bulma kurumları ve sosyal medya aracılığıyla şu konularda doğru Arapça ve Türkçe bilgilendirme akışının ve buna erişimin artırılmasıyla mültecilerin hakları konusunda bilinçlendirilmelerinin sağlanması:
    - Kendi işini kurma ve firma kaydına ilişkin yasal usuller;
    - Ücret kazanmaya ilişkin iş kanunları ve çalışan hakları.
  - Türkiye’deki ev sahibi toplulukları Suriyelilerin ekonomik faaliyetleri konusunda bilgilendirme ve böylece söylentilerin veya doğru olmayan beyanların önüne geçme amacıyla bir iletişim stratejisinin geliştirilmesi.
  - GK faydalanıcılarının ve Türk vatandaşlarının kayıtlı istihdamını artırmaya yönelik ekonomik politikalar geliştirilirken, coğrafi özellikler dikkate alınarak ve pazar analizine ve belediyelerle yapılan görüşmelere dayalı olarak hazırlanan bölgesel ve alana dayalı bir yaklaşımla ekonomik büyümenin artırılması.
  - GK faydalanıcılarına gündelik ve istihdam ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeterli dil becerisi kazandırmaya yönelik Türkçe dil kurslarına teşvik sağlanarak dil engelinin ortadan kaldırılması. Bir akreditasyon ve sertifikalandırma sistemiyle STK’lar tarafından sağlanan Türkçe dil kursları için minimum standartların geliştirilmesi.
  - Özellikle büyük ölçekli firmalar olmak üzere, özel sektör kuruluşlarının GK faydalanıcılarını işe almaya ve örn. belirli sayıda GK faydalanıcısını istihdam eden işletmelere teşvik kredisi verilerek veya kayıt dışı istihdamı azaltmaya yönelik vergi giderleri azaltılarak (vergi destek akçeleri, bağışçı topluluk tarafından karşılanabilir) genel olarak iş olanaklarının mevcudiyetini artırma konusunda teşvik edilmesi.

Bağışçı Topluluk

- Mevcut yerleştirme alanlarının artırılması ve mültecilerin ayrımcılık gözetmeyen kriterlere, koruma ihtiyaçlarına ve hassasiyete dayalı tamamlayıcı yollar için kabul edilmeleriyle Suriyeli mülteci yükünün getirdiği külfetin paylaşılmasının sağlanması.
- Gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yardıma muhtaç bulunan hassas durumdaki GK faydalanıcılarına yönelik ESN de dahil olmak üzere maddi yardım programlarının fonlanmasına, aşağıdaki gibi revize edilmek suretiyle devam edilmesi:
  - Faydalanıcılar açısından süreklilik ve istikrar sağlamak amacıyla ESN’nin çok yıllık olarak fonlanmasının taahhüt edilmesi;
  - Özellikle hassas durumda bulunanlar haricinde, Türkçe dil kurslarına ve/veya meslek edindirme kurslarına kaydolma koşuluyla maddi yardım yapılması;
  - Öz yeterliliğe geçiş yönünde desteklenmeleri amacıyla, kayıtlı istihdamda dahil olan GK faydalanıcılarına belirli bir süre boyunca azaltılmış miktarda maddi yardım sağlanması.
- Türk belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının, şu konulara öncelik tanınarak fonlanması ve kapasitelerinin geliştirilmesine devam edilmesi:
  - Geçim kaynaklarının desteklenmesine ve Suriyeliler ile Türk ev sahibi topluluklar arasında sosyal uyuma yoğunlaşan projeler;

- Örneğin, sivil toplum aktörleri yoluyla işletme işbirliği ve proje hizmetleri gibi konularda Türk-Suriyeli ortaklıklarını içeren ve destekleyen projeler;
- Suriyeli mültecilerin yanı sıra yerel Türk ev sahibi toplulukların da ihtiyaç ve beklentilerinin gözetilmesi.
- Gerek Türk gerekse Suriyeli kadınların kayıtlı istihdamını destekleyen ve teşvik eden toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların aşağıdakiler dahil olarak geliştirilmesi:
  - Türk ve Suriyeli kadınların becerilerini geliştirmeye ve istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik programların fonlanması;
  - GK faydalanıcıları ile çalışan kamu ve özel sektör aktörleri arasında iş yerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen uygulama ve düzenlemelerin teşvik edilmesi;
  - Fonlama ve/veya raporlama gerekliliği gibi, toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelerin geliştirilmesi.

Özel sektör

- Özellikle büyük ölçekli firmalarda, GK faydalanıcılarına sponsorluk sağlanması ve onların işe alınmasıyla, kendilerine işbaşı eğitimler verilerek ve becerileri geliştirilerek kayıtlı istihdamlarının ve geçim kaynaklarının desteklenmesi.
- Meslek edindirme kurslarını tamamlayan GK faydalanıcıları ve Türk vatandaşlarına iş olanaklarının yaratılması ve onların işe alınmalarının sağlanması açısından özellikle ilgili sanayi ve ticaret odaları, belediyeler ve uluslararası, Türk ve Suriyeli STK'lar gibi kamu sektörü kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak, yerel sosyo-ekonomik engellere yaratıcı çözümler bulunması.
- Suriyelilerin sahip olduğu veya istihdam edildiği firmalardan mal ve hizmet alınmasına yönelik sözleşmelerin yapılmasını destekleyen satın alma politikalarının geliştirilmesi.
- Türkiye ve Suriye'nin iş çevrelerini çok iyi bilen ve akıcı Arapça konuşan eğitimciler tarafından, yerel veya bölgesel ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmış işletme eğitimi verilerek Suriyeli firmaların kapasitesinin geliştirilmesi.
- Firmalar bünyesinde gizli şikayet mekanizmalarının geliştirilmesi ve hesap verilebilirlik mekanizmalarının güçlendirilmesiyle kadın çalışan dostu iş yerlerine kavuşma hedefine bağlılığın artırılması. Firma bünyesinde toplumsal cinsiyete duyarlılığın artırılması, çalışma ortamını iyileştirebilir ve böylece, çalışan sadakatini ve çalışanlar arasında daha yüksek verimliliği destekleyebilir.

STK'lar

- Mümkünse akreditasyon yönergelerine uygun olarak ve tam zamanlı çalışanlar için gündüz ve akşamları esnek saatler gözetilerek Türkçe dil kurslarının sağlanması.
- Suriyelilerin geçim kaynağı olanaklarını desteklemek ve Suriyelilerin doldurabileceği belirli yerel pazar ihtiyaçlarına ağırlık verilerek hazırlanmış mesleki eğitim programlarının gözden geçirilmesi ve mevcut program seçiminde daha yaratıcı olunarak aşçılık veya el işi gibi toplumsal cinsiyet yönünden basmakalıp kurslar yerine; örneğin, bilişim teknolojileri, lojistik veya proje yönetiminin gözetilmesi ve kariyer danışmanlığı sağlanması.
- Toplumsal cinsiyet normları, toplumsal cinsiyet rolleri ve iş yerinde taciz gibi temel modülleri kapsayacak şekilde, erkeklere ve kadınlara göre hazırlanmış tüm geçim kaynağı programlarına toplumsal cinsiyete duyarlılığın da dahil edilmesi.
- GK faydalanıcılarının istihdamı konusunda, firmalar, iş ve işçi bulma kurumları, yerel Ticaret Odaları ve diğer iş grupları arasında diyalog olanakları yaratılarak kamu ve özel sektör arasında köprü kurulması.
- Başarılı bir biçimde işini kuran veya Türk firmaları tarafından işe alınan Suriyeliler arasında, kendi işini kurma veya kariyer yapma konusunda aynı mücadeleyi veren Suriyeli kadın ve erkeklere mentorluk yapmak üzere "şampiyonlar" yaratılması. Dil engelinin bulunmaması durumunda, bu mentorluk programının özellikle kadınlar tarafından yönetilen işletmeler olmak üzere, Türk ve Suriyeli işletmeler arasında oluşturulması.
- Suriyeli kuruluşlarla, kapasitelerinin geliştirilmesi dahil olmak üzere yapıcı işbirliği ve eşgüdümün artırılması.

DURABLE
SOLUTIONS
PLATFORM

